

Elm özünü bilməkdir

*İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir*

Yunus Əmrə

Sərlövhəyə və epiqrafa çıxardığım sözlərin müəllifi Yunus Əmrədir...

90 illiyini "Ədəbiyyat qəzeti"nin özəl sayı ilə qeyd etdiyimiz Akademiyanın Ədəbiyyat İnstitutuna doğru gedən yolun ilk cığırını min il əvvəldən - Xətib Təbrizidən başlayır. Min il sonra ədəbiyyatşünaslıq elminin taleyi başqa bir təbrizliyə - Əli Nazimə ötürülür. Artur Zifeldən keçir... bu günə gəlir.

Ədəbiyyat İnstitutunun səksən beş illiyində yazdığım məqaləni "Ədəbiyyatşünaslıqdan milli ideologiyaya" adlandırmış və xatırlatmışdım ki, o zaman Ədəbiyyat və Dil İnstitutunun ilk direktoru Artur Zifeld-Simulyaqi (1889-1939) milliyətçə eston olsa da, Leninin yaxın dostlarından biri kimi tanınsa da, səmimi bir türkçüydü. 1916-17-ci illərdə türklərin şümrələri ilə qəsinə dair qiymətli məqalələr yazmışdı. 1938-ci ildə Mahmud Kaşğari "Divan"ının tərcüməsinə imkan yaratdığı üçün 8 il həbs cəzasına məhkum edilərək Koltmaya sürgün edilmiş və sürgündə - 50 yaşında "qocalıq"ı və ürək çatışmazlığı səbəbilə dünyasını dəyişmişdi. Yaxud təkə Zifeldin sürgün olunmasına deyil, tərcüməçi Xalid Səid Xocayevin də güllələnməsinə səbəb olan Kaşğari "Divan"ının Türkiyə-

dən əvvəl Azərbaycanda Dil və Ədəbiyyat İnstitutunda gerçəkləşdirilən ilk tərcüməsinin üzə çıxarılması Bakının dünya türkologiyasındakı nüfuzuna əsaslı təsir göstərə bilər...

Həmin qeydləri yazanda akademik İsa Həbibbəyli yalnız Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru idi, indi isə o, həm də Milli Elmlər Akademiyasının prezidentidir və vaxtilə Ədəbiyyat və Dil Sektorunun başası əsasında yaradılan Dil və Ədəbiyyat İnstitutunda hazırlanmış əsər 87 ildən sonra Elmlər Akademiyası tərəfindən üzə çıxarıldı. Bu, Dilçilik İnstitutu ilə Ədəbiyyat İnstitutunun şəxsində Azərbaycan humanitar elminin yeni tariximizdəki böyük zəfəridir. Həm ədəbiyyatşünaslıq, həm linqvistika, həm də türkologiya sahəsində dünyamiqyaslı, mühüm hadisədir. Bu faktın Azərbaycanın dünya türkologiyasındakı mərkəzi yerini kifayət qədər mötəbər edəcəyi də şübhəsizdir. Nə vaxtsa bizim Akademiyanın tarixində humanitar istiqamətdə bundan daha əlamətdar hadisə baş verdiyinə inanmıram. Stalin repressiyasının qurbanı olmuş əsər məhz müstəqillik dövrümüzdə, özü də Azərbaycanın Qarabağdakı zəfərindən sonra Milli Elmlər Akademiyası tərəfindən tapılıb yenidən dövriyyəyə gətirildi. Bu, həm də Qarabağdakı zəfərimizin humanitar düşüncəyə verdiyi stimula dəyərli deyərək qeyd edilə bilər. 87 il bundan əvvəl Bakıda tərcümə olunmuş kitab - dünya türklüyünün ana kitabı 87 ildən sonra Bakıda nəşr olunur. Bundan da gözəl tarix olmaz.

Azər TURAN

Ədəbiyyat İnstitutu düşüncə tariximizi yaradan elmi təsisatdır. 1933-cü ildən ədəbiyyatımıza, ədəbi prosesə bu İnstitut istiqamət verir, onun nəzəri əsasları bu İnstitutda hazırlanır, onun tarixi bu İnstitutda yazılır.

Yazıçılar Birliyinin orqanı olan "Ədəbiyyat qəzeti" ilə Akademiyanın Ədəbiyyat İnstitutu hər zaman Azərbaycan ədəbiyyatının qoşa qanadı olub. Qoşa qanad tandemini təsdiqləyən mükəmməl örnəklərimiz də var. Məsələn, Xalq yazıçısı Mirzə İbrahimov, həm Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru, həm də Yazıçılar Birliyinin sədri vəzifələrində çalışmışdı. Akademik Məmməd Cəfər zamanında həm "Ədəbiyyat qəzeti"nin baş redaktoru, həm də Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru vəzifələrində çalışıb...

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun 90 yaşını bu il 90 ili ərəxədə qoyan "Ədəbiyyat qəzeti"nin yaradıcı heyəti və oxucuları adından təbrik edirik...